

KIYILAR

KIYILARIN HUKUKİ DURUMU, KORUNMASI,
KIYILARA YAPI İNŞA EDİLEMEMESİ VE KIYILARIN
ÜCRETLENDİRİLEMEMESİ HAKKINDA
DEĞERLENDİRME

Av. Yağız GÜNDOĞDU

Avukat / Bursa Barosu
avyagizgundogdu@gmail.com | yagizgundogdu.com

Giriş

Kıyı tanımını aşağıda ayrıntılı olarak belirtileceği üzere; *“Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgi ile deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırı arasında kalan alana kıyı denir.”* şeklinde yapmak mümkündür.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti toprakları ve kıyıları ile birlikte bir bütündür. Devletin kıyıları üzerinde egemenliği mevcuttur. Bu mevcudiyet Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 43. maddesinin *“Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.”* amir hükmü ile doğmuş olup anayasal dayanağı işbu madde olan 3621 sayılı Kıyı Kanunu ile pekiştirilmiştir.

Mevzuatımızda; **kıyılar devletin hüküm ve tasarrufuna bırakılmış, kamu yararı çerçevesinde herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açık olan ve yapı veya engel inşa edilemeyen alanlardır.**

Her ne kadar mevzuatımızda kıyılarımız yukarıdaki gibi düzenlenmiş olsa da **mevcut durumda çeşitli ad ve amaçlarla kıyılarımızın parsellendiği, bir kesim kişilerin kullanımına özgülendiği, hukuka aykırı olarak yapı veya engellerin inşa edildiği ve son olarak kıyılardan yararlanmak için ücret talep edildiği alanlar haline gelmiştir.**

İşbu hukuksuzluklarla mücadele her kişinin ödevidir. **3621 sayılı Kıyı Kanunu belediyeleri, mülki amirleri, kolluk kuvvetlerini, Cumhuriyet Savcılıklarını ve T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığını kıyılarımızın korunmasına görevli ve yetkili kılmıştır. Gerekli kurumların bu hukuksuzluklarla mücadelesinde kişilerin rast geldiği hukuksuzlukları bildirme ödevi vardır.**

Yine kişilerin bilmeden veyahut mecbur durumda kalmaları nedeniyle hukuka aykırı olarak kıyılardan sadece yararlanmak amacı ile verdikleri ücretler, verilen ücreti gösterir belge dayanak gösterilerek, Tüketici Hakem Heyetleri nezdinde başvuru yapılması sonucunda iade edilebilecek ücretlerdir. Zira tahsil edilen kıyılardan yararlanmaya ilişkin ücretler hukuksuz olarak tahsil edilmiştir.

Son tahlilde **kıyılarımızın korunmasında etkili rol oynamak her kişinin ödevidir. Kıyılarımız rant amaçları ile hukuka ve mevzuata aykırı şekilde gasp edilmesine karşı durmak her kişinin boynunun borcudur. Kıyılarımızı gelecek nesillere gönül rahatlığıyla, utanç duymadan devretmek dileğiyle.**

Av. Yağız GÜNDOĞDU
Bursa/2019

Anahtar Kelimeler: Kıyı, Kıyıların Hukuki Durumu, Kıyıların Ücretlendirilememesi.

İçindekiler

1. Kıyı Nedir?	3
2. Kıyıların Hukuki Durumu	3
a. Kıyıların Anayasal Durumu	3
b. Kıyıların Kanuni Durumu	3
3. Kıyıların Mevcut Durumu	5
4. Kıyılar Üzerinde Kişilerin Hakları	5
5. Kıyıların Mevcut Durumunda Karşılaşılan Hukuksuzluklara Karşı Başvuru Yolları	5
6. Başvurularda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	6
7. Sonuç	7
8. Kaynakça	8

1. Kıyı Nedir?

Kıyı; kıyıları kanun düzeyinde temel olarak düzenleyen 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nda, *"Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alan."* şeklinde tanımlamıştır. Lakin daha geniş bir tanımlama yapabilmek için söz konusu kanundan kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi tanımları çıkarıldığında kıyı, *"Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgi ile deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırı arasında kalan alana kıyı denir."* şeklinde tanımlanmaktadır. Kanaatimizce kıyı tanımı için kabul görmesi gereken tanımlama işbu tanımlamadır.

"Kıyıların Hukuki Durumu, Korunması, Kıyılara Yapı İnşa Edilememesi ve Kıyıların Ücretlendirilememesi" konulu işbu yazıda **plaj, sahil şeridi gibi tanımlar yerine kıyı tanımı kullanılmıştır.** Bunun başlıca 2 nedeni bulunmaktadır:

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu başta olmak üzere mevzuatta kıyı tanımı belirtilmiş ve kullanılmıştır.
- Kıyılar kanun düzeyinde temel olarak düzenleyen 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 4. maddesinde açıkça kıyı ile sahil şeridinin tanımlaması farklı yapılmıştır. Söz konusu kanunda sahil şeridi; *"Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alan."* olarak tanımlanmıştır. Yukarıda bahsedilen kıyı tanımı ile sahil şeridi tanımı karşılaştırıldığında açıkça görülmelidir ki kıyı ile sahil şeridi farklı alanlardır.

2. Kıyıların Hukuki Durumu

a. Kıyıların Anayasal Durumu

Kıyılar, anayasal düzeyde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 43. maddesinde düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 43. maddesi aşağıdaki gibidir:

"Kıyılardan yararlanma

Madde 43 – Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış, amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir."

Neticeten kıyılar anayasal düzeyde düzenleyen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 43. maddesine göre:

- **Kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.**
- **Kıyılardan yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.**
- **Kıyılardan yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.**

b. Kıyıların Kanuni Durumu

Kıyılar, kanun düzeyinde temel olarak, anayasal dayanağı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 43. maddesinin; *"Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanılış, amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir."* Hükmü olan, 3621 sayılı 04 Nisan 1990 kabul ve 17 Nisan 1990 yayımlanma tarihli Kıyı Kanunu ile düzenlenmiştir.

3621 sayılı Kıyı Kanunu öncelikli olarak 3. maddesi ile kanunun istisnalarını belirtmiştir. Bahsi geçen düzenleme aşağıdaki gibidir:

“İstisnalar (1)

Madde 3 – Askeri yasak bölgeler ve güvenlik bölgelerinde veya ülke güvenliği ile doğrudan ilgili, Türk Silahlı Kuvvetlerine veya Sahil Güvenlik Komutanlığına ait harekât ve savunma amaçlı yerlerde (konut ve sosyal tesisler hariç) özel kanun hükümlerine, diğer özel kanunlar uyarınca belirlenmiş, veya belirlenecek yerlerde ise özel kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine uyulur.”

3621 sayılı Kıyı Kanunu istisnalarını belirttikten sonra 4. maddesi ile kıyıyı; *“Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alan.”* şeklinde tanımlamıştır. Söz konusu kanundan kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi tanımı, kıyı tanımına eklendiğinde kıyı için; *“Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgi ile deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırı arasında kalan alana kıyı denir.”* tanımı ortaya çıkmaktadır.

İşbu yazının ana fikrini oluşturan 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nun 5. maddesinin 2. cümlesi açık bir şekilde kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu, kıyıların herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açık olduğunu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 43. maddesine paralel olarak, zikretmiştir. Aynı maddeye 01 Temmuz 1992 tarihinde 3830 sayılı Kanun’un 2. maddesi ile *“Sahil şeritlerine yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir.”* cümlesi eklenmiştir.

Yine 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nun 6. maddesi; *“Kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz.”* düzenlemesi ile kıyılarda yapılaşma ve kıyılardan yararlanma hususlarında daha ayrıntılı yasaklar getirmiştir.

Aynı kanunun 8. maddesi ise *“Bu alanlarda; uygulama imar planı kararıyla altı ve yedinci maddede belirtilen yapı ve tesislerle birlikte toplum yararına açık olmak şartıyla konaklama hariç günü birlik turizm yapı ve tesisleri yapılabilir.”* düzenlemesi kıyıda ayrılan sahil şeridinde yapılabilecek yapıları belirtmiştir. İşbu maddede belirtilen *“Toplumun Yararına Açık Yapı”* ibaresi 3621 sayılı Kıyı Kanunu gereğince 03 Ağustos 1990 tarihinde yayımlanan Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik’in 4. maddesinde; *“Mevzuata göre tespit ya da tasdik edilmiş kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde getirdiği kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım hakkı tanımaksızın yararlanmak isteyen herkese eşit ve serbest olarak açık bulundurulmuş ve konut dokunulmazlığı olmayan yapıdır.”* şeklinde tanımlanmıştır.

3621 sayılı Kıyı Kanunu 13. maddesinin *“Bu kanun kapsamında kalan alanlardaki uygulamaların kontrolü; belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye, dışında ise valiliklerce yürütülür. İlgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkileri saklıdır.”* düzenlemesi kıyılarda hukuksuz olarak inşa edilen yapıların denetiminin belediyeler ve bazı durumlarda valilikler tarafından yapılacağını belirtmiştir. Devamında ise aynı kanunun 15. maddesi ile kanuna aykırı ve hukuksuz olarak kıyıda inşa edilen yapıları oluşturanlara idari para cezası verileceği, idari yaptırımlara karar vermeye mahalli mülki amirin yetkili olduğu ve yapıların 5 gün içinde kaldırılacağı, bu yapıların kıyının doğal yapısını bozacak bir etki meydana getirmesi halinde, daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, yapıları oluşturanlar hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunacağı düzenlenmiştir.

Son tahlilde kıyıları kanun düzeyinde temel olarak düzenleyen 3621 sayılı Kıyı Kanunu’na göre:

- Kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.
- Kıyılar herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır.

- **Kıyılara hiçbir yapı inşa edilemez. Ancak kıyının kara tarafındaki sınırı olan kıyı kenar çizgisine 50 metre mesafeden itibaren yapı inşa edilebilir.**
- **Kıyılara duvar, çit, tel örgü ve benzeri engeller oluşturulamaz.**
- **Kıyının sahil şeridi alanı ile birleştiği alanda ancak uygulama imar planı kararıyla toplum yararına açık yapı ve tesisler kurulabilir.**
- **Belediyeler ve valiliklerin ile T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kanuna aykırı yapılan yapıları kontrol etme yükümlülüğü vardır.**
- **Kanuna aykırı yapılan yapılara karşı idari para cezasını vermeye mülki amir yetkilidir.**
- **Kanuna aykırı yapıların kıyının doğal yapısını bozması durumunda fail hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunabilir.**

3. Kıyıların Mevcut Durumu

Kıyılarımızın mevcut durumu, yukarıda ayrıntılı olarak belirtildiği şekilde mevzuatımızdaki durumundan oldukça farklıdır.

Kıyılarımız Türkiye Cumhuriyet Anayasası ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı şekilde parsellenmiş, bir kesim kişilerin kullanımına özgülenmiş, hukuka aykırı olarak yapı veya engellerin inşa edildiği ve son olarak kıyılardan yararlanmak için ücret talep edildiği alanlar haline gelmiştir. İşbu hukuksuzluklar ile birlikte kıyılarımız rant alanları haline gelmiştir.

Kıyılarımızdan sadece yararlanmak için dahi ücret talep eden işletmeler, kıyılarımızı tellerle, duvarlarla ve sair engellerle parselleyen ticarethaneler peydah olmuştur.

İşbu hukuksuz durumlar kişilerin kıyıları üzerindeki haklarını kullanamamalarına neden olmuştur.

4. Kıyıların Üzerinde Kişilerin Hakları

Kişilerin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun amir hükümleri gereği kıyılardan yararlanma hakkı vardır. Yani kişi, Türkiye Cumhuriyeti üzerinde, 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 3. Maddesinde belirtilen istisnalar hariç olmak şartıyla, herhangi bir deniz, tabii göl, suni göl ve akarsu kıyılarından yararlanabilir. Kişinin bu hakkını kullanması, yine mevzuatımızda belirtilen istisnai durumlar ayrık olmak üzere, engellenemez.

5. Kıyıların Mevcut Durumunda Karşılaşılan Hukuksuzluklara Karşı Başvuru Yolları

Kişiler, kıyılarımızın mevcut durumunda, kıyılarımızdan yararlanmaya çalışırken çeşitli hukuksuzluklarla karşılaşabilir. Aşağıda karşılaşılan hukuksuzluklara karşı başvuru yolları, başvurunun özgülenmesi gereken kurumlar ile birlikte belirtilmiştir.

- **Belediyeler ve Valilikler** : 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 13. maddesi düzenlemesi gereğince, Kıyı Kanunu kapsamında kalan alanlardaki uygulamaları belediyeler ve bazı durumlarda valilikler kontrol etmekle mükelleftir. Yani kıyılarımızda 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı şekilde bir yapı inşası veyahut durum tespit edilmesi durumunda belediye sınırları içerisinde ise belediyelere veyahut belediye sınırları dışında ise valiliklere başvurulması mümkündür.
- **Mülki Amirler** : 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 15. maddesi düzenlemesi gereğince, Kıyı Kanunu kapsamında düzenlenen idari yaptırımlara karar vermeye mülki amirler yetkilidir. Yani ilçelerde kaymakamlara, illerde ise valilere 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı şekilde bir yapı inşası veyahut durum tespit edilmesi

durumunda, kanuna aykırılıkta bulunanlar hakkında idari yaptırıma karar verilmesi amacıyla başvurulması mümkündür.

- **Kolluk Kuvvetleri** : Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu, kişilerin kıyılardan eşit ve serbest yararlanabileceğini düzenlemiştir. Kişilerin kıyılardan eşit ve serbest yararlanmasını engelleyebilecek her türlü müdahaleye karşı kolluk kuvvetlerine başvurulması mümkündür.
- **Cumhuriyet Savcılıkları** : 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 15. maddesi düzenlemesi gereğince, Kıyı Kanunu'na aykırı şekilde yapılan yapıların kıyının doğal yapısını bozacak bir etki meydana getirmesi durumunda, kanuna aykırı yapıyı inşa eden hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunacağı düzenlenmiştir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu gereği soruşturma açmak ve soruşturmayı neticelendirerek ceza mahkemesi tarafından değerlendirilmek üzere iddianame düzenlemek Cumhuriyet Savcılarının görev ve yetkisindedir. Bu nedenle Kıyı Kanunu'na aykırı şekilde yapılan yapıların kıyının doğal yapısını bozacak bir etki meydana getirmesi durumunda, kanuna aykırı yapıyı inşa eden hakkında hapis cezasına hükmolunması için suç duyurusu ile Cumhuriyet Savcılıklarına başvurulması mümkündür.
- **T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı**: 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 13. maddesi düzenlemesi gereğince, Kıyı Kanunu kapsamında kalan alanlardaki uygulamaların T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından teftiş ve kontrol edilmesi saklı tutulmuştur. Yani kıyılarımızda 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı şekilde bir yapı inşası veyahut durum tespit edilmesi durumunda T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığına başvurulması mümkündür.
- **Tüketici Hakem Heyetleri** : Kişilerin bilmeden veyahut mecbur durumda kalmaları nedeniyle hukuka aykırı olarak kıyılardan sadece yararlanmak amacı ile verdikleri ücretler, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 68. maddesinde yer alan sınırın altında ise, verilen ücreti gösterir belge dayanak gösterilerek, Tüketici Hakem Heyetleri nezdinde başvuru yapılması sonucunda iade edilebilecek ücretlerdir. Zira tahsil edilen kıyılardan yararlanmaya ilişkin ücretler hukuksuz olarak tahsil edilmiştir. Dolayısıyla haksız olarak tahsil edilen işbu ücretlerin iadesi için Tüketici Hakem Heyetlerine başvurulabilmesi mümkündür.
- **CİMER** : CİMER, 2006/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile yürürlüğe giren bir halkla ilişkiler uygulamasıdır. Kıyılarımızda 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı şekilde bir yapı inşası veyahut durum tespit edilmesi durumunda CİMER'e başvurulması mümkündür.

6. Başvurularda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Kıyılarımızın mevcut durumunda karşılaşılan hukuksuzluklara karşı Tüketici Hakem Heyetleri'ne başvurulması durumunda, verilen ücreti gösterir belgenin dayanak gösterilmesi gerektiğinden yukarıda bahsetmiştik. 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı olarak faaliyette bulunan işletmeler tarafından verilen ücreti gösterir belge düzenlenirken belgenin konusunun hizmet veyahut mal satımına ilişkin olarak düzenlenmemesi gerekir. 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı olarak faaliyette bulunan işletmeler; şezlong kiralayabilir, duş veyahut havlu hizmeti sunabilir, içecek veya yiyecek satabilir. Bu faaliyetler işletmenin hizmet veyahut mal satımına ilişkindir ve işletmeler hukuka uygun olarak bu satımlardan gelir elde edebilirler.

3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı olarak faaliyette bulunan işletmelerin bir kısmı kıyıdan yararlanmak için ücret talep edip, verilen ücreti gösterir belgeyi ise hizmet veyahut mal satımına ilişkin olarak düzenlemektedir. Yani hukuka aykırı şekilde tahsil ettiği bir ücreti hukuka uygun tahsil ettiğine ilişkin belge düzenlemektedir.

3621 sayılı Kıyı Kanunu'na aykırı olarak faaliyette bulunan işletmelerin hizmet veya mal satımına ilişkin olarak gelir elde edebileceklerinden Tüketici Hakem Heyetleri bu durumlarda tüketicinin başvurularını reddetmektedir.

7. Sonuç

Kıyılar devletin hüküm ve tasarrufuna bırakılmış, kamu yararı çerçevesinde herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açık olan ve yapı veya engel inşa edilemeyen alanlardır. Mevcut durumda çeşitli ad ve amaçlarla kıyılarımızın parsellendiği, bir kesim kişilerin kullanımına özgülediği, hukuka aykırı olarak yapı veya engellerin inşa edildiği ve son olarak kıyılardan yararlanmak için ücret talep edildiği alanlar haline gelmiştir.

İşbu hukuksuzluklarla mücadele her kişinin ödevidir. 3621 sayılı Kıyı Kanunu belediyeleri, mülki amirleri, kolluk kuvvetlerini, Cumhuriyet Savcılıklarını ve T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığını kıyılarımızın korunmasına görevli ve yetkili kılmıştır. Gerekli kurumların bu hukuksuzluklarla mücadelesinde kişilerin rast geldiği hukuksuzlukları bildirme ödevi vardır.

Kıyılarımız rant amaçları ile hukuka ve mevzuata aykırı şekilde gasp edilmesine karşı durmak her kişinin boynunun borcudur. Kıyılarımızı gelecek nesillere gönül rahatlığıyla, utanç duymadan devretmek dileğiyle.

8. Kaynakça

- **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**
- **3621 sayılı Kıyı Kanunu**
- **Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik**
- **5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu**
- **6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**